

УДК 027.54(477-25)НБУВ:025.17:[930.253:61](474.5)"16/18"Герберський



**КОЛОТИЛО Вікторія,**  
 молодший науковий співробітник  
 відділу бібліотечних зібрань та історичних  
 колекцій Національної бібліотеки України імені  
 В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)  
[viknbuv@ukr.net](mailto:viknbuv@ukr.net)  
**ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-6423-2589>

**БІБЛІОТЕКА ПРОФЕСОРА МЕДИЦИНИ  
 ВІЛЕНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВІКЕНТІЯ ГЕРБЕРСЬКОГО  
 У ФОНДАХ ВІДДІЛУ БІБЛІОТЕЧНИХ ЗІБРАНЬ  
 ТА ІСТОРИЧНИХ КОЛЕКЦІЙ НБУВ**

*Мета роботи* – представити склад особової книжкової колекції Вікентія Даниловича Герберського, лікаря, професора та викладача Віленського університету (1784/85–1826), яка зберігається у фондах відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. **Методологічною основою** дослідження є застосування джерелознавчого, історичного, бібліографічного методів, а також загальнонаукового методу аналізу та синтезу. Їх комплексне використання дало змогу визначити структуру і склад особової бібліотеки, наукове та професійне спрямування діяльності фондозасновника. **Наукова новизна** полягає у систематизації друкованих матеріалів фонду, описі та аналізі тематичних розділів колекції у контексті дослідження життєвого шляху, різноманітності наукових інтересів та захоплень професора, його педагогічної діяльності та вкладу в медицину. **Висновки.** У процесі дослідження архівних, передусім іноземних видань, описано основні етапи життя, професійну і педагогічну діяльність Вікентія Даниловича Герберського. Особову колекцію професора В. Д. Герберського було виокремлено завдяки шрифтовому екслібрису у вигляді овальної печатки з написом: «Z daru Herberskiego professori» в межах колекції Віленської медико-хірургічної академії та колекції університету Святого Володимира. Книгозбірня професора налічує 286 одиниць, її склад відображає коло професійних інтересів власника. Будучи практикуючим хірургом-офтальмологом В. Д. Герберський зібрав праці відомих європейських хірургів та лікарів очних хвороб. Більша частина книг була придбана вченим під час його перебування за кордоном упродовж 1817–1823 рр., включаючи дисертації, монографії, фахові періодичні видання. В особовій бібліотеці

**КОЛОТИЛО Вікторія**

*В. Д. Герберського практично відсутня непрофільна література. Це книжкове зібрання є цінною колекцією європейських медичних видань XVII–XIX ст., що відображають еволюцію медичних знань і є, окрім того, унікальною історико-культурною пам'яткою свого часу.*

**Ключові слова:** особова бібліотека, Вікентій Данилович Герберський, книги з хірургії, книги з офтальмології.

**PERSONAL LIBRARY OF THE PROFESSOR OF MEDICINE AT VILNIUS UNIVERSITY VIKENTIIY GERBERSKYI IN THE FUNDS OF THE DEPARTMENT OF LIBRARY COLLECTIONS AND HISTORICAL COLLECTIONS OF V. I. VERNADSKYI NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE**

*The purpose of the work is to present the composition of the personal book collection of Vikenty Danylovych Gerberskyi, a doctor, professor and teacher of Vilnius University (1784/85–1826), which is kept in the funds of the department of library collections and historical collections of the Institute of Bibliography of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. The methodological basis of the research is the use of source studies, historical, bibliographic methods, as well as the general scientific method of analysis and synthesis. Their complex use made it possible to determine the structure and composition of the personal library, the scientific and professional direction of the founder's activities. The scientific novelty consists in the systematization of the printed materials of the fund, the description and analysis of the thematic sections of the collection, in the context of the study of the life path, the diversity of scientific interests and passions of the professor, his pedagogical activity and contribution to medicine. Conclusions. In the process of researching archival, primarily foreign publications, the main stages of life, professional and pedagogical activities of Vikenty Danylovych Gerberskyi were described. The personal collection of Professor Vikenty Danylovych Herberski was distinguished thanks to a font bookplate in the form of an oval seal with the inscription: «Z daru Herberskiego professor» within the collection of the Vilnius Medical and Surgical Academy and the collection of the University of St. Volodymyr. The professor's book collection has 286 items, its composition reflects the professional interests of the owner. As a practicing ophthalmic surgeon, Herbersky collected the works of famous European surgeons and doctors of eye diseases. Most of the books were acquired by Gerbersky during his stay abroad in 1817–1823, including theses, monographs, and professional periodicals. In Gerbersky's personal library, there is practically no non-professional literature. This book collection is a valuable collection of European medical publications of the 17th-19th centuries, reflecting the evolution of medical knowledge, and also a unique historical and cultural monument of its time.*

**Keywords:** personal library, Vikentii Danylovich Gerberskyi, books on surgery, books on ophthalmology.

*КОЛОТИЛО Вікторія*

---

**Актуальність теми дослідження.** Медицина завжди була невід’ємною складовою життя людини. Суспільні зрушення, досягнення у різних галузях науки і техніки вплинули на рівень розвитку медичної науки. Виникнення гістології, патології, становлення мікробіології, впровадження у хірургію антисептиків докорінно змінило методи лікування. Початок ХІХ ст. ознаменувався розвитком мануфактурного виробництва та промисловості, що призвело до посилення вивчення професійних хвороб та інфекцій. І хоча основні медичні досягнення відбулися дещо пізніше, можна стверджувати, що на ці хронологічні межі припадає період наукової і викладацької діяльності лікаря, професора, педагога, надвірного радника, доктора медицини Герберського Вікентія Даниловича, а його книжкова колекція, яка є інформаційною, пізнавальною та навчальною базою, стала предметом даного наукового дослідження як доказ активного розвитку медицини на початку ХІХ ст.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Особливості надходження колекції Віленської медико-хірургічної академії до бібліотеки Університету Святого Володимира в Києві досліджувала Т. Є. Мяскова у фундаментальній праці «Бібліотека Імператорського університету святого Володимира «З історії комплектування (1834–1927)» [4]. У статті дослідниці зазначено, що одним із надходжень до бібліотеки Віленської медико-хірургічної академії був книжковий дар професора В. Д. Герберського, а його книги мають власницькі знаки у вигляді овальної печатки з написом: «Z daru Herberskiego professori» та вензельного екслібрису «Р. Н.» [3]. Бібліографом М. В. Алексеєнко надано матеріали про видання, які входять до фонду бібліотеки Одеського національного університету, серед яких виявлено й описано книжкові знаки, які належали В. Д. Герберському [1].

**Мета дослідження:** розкрити склад особової колекції професора Вікентія Даниловича Герберського в контексті історичної епохи життя і професійної

діяльності, описати історію виникнення, структуру книгозбірні, її практичне значення.

**Виклад основного матеріалу.** Вивчення історії формування та змісту особових книжкових колекцій є об'єктом дослідження багатьох науковців та бібліографів. Даній тематиці присвячено велику кількість наукових праць і публікацій у спеціалізованих виданнях, оскільки приватна бібліотека розглядається як культурна спадщина, висвітлюючи коло наукових інтересів періоду життєдіяльності особи, якій вона належала. Однією з таких відомих постатей свого часу був надвірний радник, доктор медицини та професор Віленського університету – Вікентій Данилович Герберський (Wincenty Herburt z Fulsztyna Herberski), який народився 1784 (або 1785) р. у місті Слонім (територія сучасної Гродненської області у Білорусі). Початкову освіту він здобув у Слонімській школі, а середню і вищу – у Віленських гімназії та університеті. За час навчання Вікентій зарекомендував себе як старанний та здібний учень і студент. У 1804 р. був направлений на територію англійської колонії в передмісті Санкт-Петербурга для проходження курсів із фізики та хімії, теорії і практики ведення сільського господарства при Петербурзькому педагогічному університеті.

Повернувшись у 1806 р. до Вільни, за підтримки професора Віленського університету Йозефа Франка (наставника та викладача патології і терапії), розпочав вивчати медичні науки, досягнувши неабияких успіхів у цій галузі. За наукову працю з офтальмології «Dissertatio inauguralis medicopract. de hydrope specus vertebralis...» (Vilnae, 1812) Вікентій отримав ступінь кандидата філософії, а через три роки – магістра медицини та доктора медицини. Будучи помічником медичної клініки професора Йозефа Франка, завдяки його протекції (попри незгоду ректора Віленського університету Яна Снядецького) у 1817 р. був направлений за кордон для удосконалення знань із основ офтальмології. Це стало поворотною віхою у житті Вікентія, оскільки помітно

вплинуло на його науковий світогляд та професійну спеціалізацію. Під час навчання за кордоном Вікентій провів багато часу в осередках інтелектуального життя Європи, відвідав лекції відомих професорів, зав'язав нові знайомства, про що свідчать дарчі авторські написи на примірниках деяких книжок. Йому пощастило навчатися у відомого французького вченого Р. Лаеннека, який вперше запропонував метод аускультатії (лат. *ausculto* – вислухую), що полягав у вислухованні звукових явищ, що виникають в організмі людини), використавши при дослідженні хвороб серця та легень стетоскоп. Проте коло наукових інтересів Вікентія Герберського не обмежувалося лише медициною. Він цікавився і багатьма іншими науками, серед яких філософія, природознавство, література, хімія тощо. Пробувши у Європі близько шести років, Вікентій став почесним членом багатьох наукових європейських товариств: практичної медицини в Празі, філософського в Глазго, мінералогічного в Единбурзі, літературно-філософського в Манчестері, медико-хірургічного в Лондоні та медичних у Марселі й Дубліні [6, с. 1–2].

Навчаючись за кордоном, Вікентій опановував і вдосконалював знання з багатьох іноземних мов: англійської, німецької, французької та італійської. Повернувшись у 1823 р. до Вільни, почав викладати терапію та клініку. У січні 1824 р. Вікентій Данилович був призначений екстраординарним, а в листопаді – ординарним професором на кафедрі терапії і патології Віленського університету, зайнявши місце професора Йозефа Франка та посаду наставника клініки внутрішніх хвороб. На публічних зібраннях університету він виступав із доповідями: «Про госпіталі» та «Наука про хвороби очей», але, на жаль, ці праці залишилися лише в рукописному вигляді.

Вікентій Данилович Герберський був чуйною людиною, надаючи безкоштовно медичні послуги дітям та людям, які не мали змоги оплатити лікування. Був нагороджений орденом святого Володимира 4-го ступеня [7, с. 795].

За час навчання та викладацької діяльності зібрав цінну колекцію медичних книг, яка стала потужною навчальною і науковою базою для студентів медичного факультету.

Після раптової смерті Вікентія Герберського у листопаді 1826 р. (на 41-му році життя) приватну книжкову колекцію професора було передано до бібліотеки Віленського університету (про що свідчать можливі дати передачі бібліотечного фонду колекції на останніх сторінках книг: 31.XII.1826 та 31.III.1830).

У відповідь на масову участь студентів у повстанні 1830–1831 рр. на базі медичного факультету Віленського університету царський уряд наступного року створив Віленську медико-хірургічну академію. Разом з університетом закрили й бібліотеку, а її фонди розподілили різними закладами. Книги медичного профілю потрапили у новостворену Віленську медико-хірургічну академію. У 1833 р. до бібліотеки Академії потрапили книги з колишнього Медичного інституту при Віленському університеті, включаючи особисту книгозбірню професора Вікентія Даниловича Герберського.

За наказом царя у 1842 р. Віленська медико-хірургічна академія була закрита, а її книжковий фонд передали до бібліотеки Імператорського університету Святого Володимира, де нині вона зберігається під назвою «Віленська медико-хірургічна академія» (далі – ВМХА). На жаль, під час переміщення книжкове зібрання Вікентія Герберського втратило свою цілісність та розчинилося у колекціях ВМХА (основна частина) та колекції Університету Святого Володимира (навчальна, довідкова та художня література) [4].

Завдяки характерним власницьким знакам – шрифтовому екслібрису у вигляді овальної печатки з написом: «Z daru Herberskiego professori» та у вигляді вензельного екслібрису «P. H.» книги, що належали Вікентію

Герберському були атрибутовані серед основного фонду бібліотеки Святого Володимира [3].

Починаючи аналіз особової колекції Вікентія Даниловича Герберського, виділяємо передусім медичну літературу, яка являє основну її частину, відображаючи коло наукових і професійних інтересів професора. В НБУВ бібліотека Віленської медико-хірургічної академії зберегла власну систему розстановки фондів – систематично-порядкову (відділ I – XXII). Подаємо перелік відділів ВМХА, які містять книги фондозасновника: III. Anat. (анатомія); IV. (порівняльна анатомія); V. Physiol. (фізіологія); VI. Pharm. (фармакологія і фармація); VII. Path. Gen. (загальна патологія); VIII. Ther. Gen. (загальна терапія); IX. Med. Gen. (загальна медицина); X. Path. Et Ther. Spes. (патологія і спеціальна терапія); XI. Chir. (хірургія); XIV. Anat. Path. (патологічна анатомія) [2, с. 39].

За результатами акту звірки книжкового фонду «ВМХА» у 2012 р. нараховувалося 7953 примірники, з них – 286 одиниці, які належали до особистої бібліотеки В. Д. Герберського.

Найчисельнішими в колекції є видання із **хірургії** (124 одиниці зберігання), оскільки саме цей напрям медицини став пріоритетним у практичній діяльності Вікентія Герберського. Вони представлені авторитетними іноземними виданнями німецькою, французькою, англійською, італійською та латинською мовами. Будучи практикуючим хірургом-офтальмологом В. Д. Герберський зібрав праці відомих європейських хірургів та лікарів для поповнення власної інформаційної бази. Більша частина книг була придбана вченим під час його перебування за кордоном упродовж 1817–1823 рр., включаючи дисертації, монографії, фахові періодичні видання, медичні довідники, звіти, а також праці відомих європейських медиків.

Серед усього масиву медичної літератури окрасою колекції є стародрук із хірургії очей: «Augen-Dienst...» (Sultzbach, 1686) відомого німецького хірурга-

офтальмолога епохи Відродження Георга Бартіша (1535–1607), автора першого ренесансного рукопису про офтальмологічні розлади та хвороби очей. Книга, представлена в колекції, є оновленим виданням «*Ophthalmodouleia Das ist Augendienst*» (1583). Це перша систематизована робота із хвороб очей та офтальмохірургії, в якій Г. Бартіш визначив вимоги до офтальмолога та описав протипоказання щодо видалення катаракти. Він особисто зробив попередні креслення для 91 ксилографії, які пізніше виконав Ганс Гевамаул. Ілюстрації створюють вичерпну живописну характеристику хірургії очей епохи Відродження; деякі ксилографії показують частини ока у різних проекціях, коли їх розглядають у розсіченні за допомогою рухомих анатомічних стулок. Це одне із перших застосувань рухомих стулок для ілюстрації медичної книги.

Особливою популярністю кінця XVIII – початку XIX ст. користувалися роботи відомого австрійського лікаря Георга Йосифа Біра (1763–1821), якого називали «батьком європейської офтальмології». У колекції В. Д. Герберського вони представлені низкою праць, серед яких: посібник з вивчення хвороб очей «*Lehre von den Augenkrankheiten als Leitfaden*» (Wien, 1813), багатотомний довідник з офтальмології «*Bibliotheca Ophtalmica*», Т. 1–3 (Wien, 1799), витяги зі щоденників офтальмологів, включаючи практичні рекомендації «*Auszug aus dem tagebuche praktischen augenarztes*» (Wien, 1799), лекційні матеріали «*Queries Proposed to those medical gentlemen...*» (Vienna, 1806), «*Einige Worte an meine kunftigen Zuhorer...*» (Wien, 1812), книга з історії науки офтальмології «*Geschichte der Augenkunde uberhaupt...*» (Wien, 1813), (Wien, 1813). Важливою з дослідження та лікування катаракти очей є праця «*Methode den grauen Staar sammt der Kapsel...*» (Wien, 1799), у якій вперше описано операцію з видалення катаракти методом захоплення кришталика голкою через склеру, а також посібник «*Pflege gesunder und geschwacher Augen*» (Wien, 1818) із порадами по догляду за очима й інформацією щодо першої допомоги при розладах зору без потреби хірургічного втручання.



Прогресивною для свого часу була і робота відомого німецького хірурга Вільгельма Августа Йозефа Шлагінтвайта (1792–1854) про стан досліджень європейських офтальмологів Л. Демонсо, Й. Біра, П. Паммада та ін. зі створення штучної зіниці ока «Über den gegenwärtigen Zustand der künstlichen Pupillenbildung» (München, 1818), яку автор особисто подарував Вікентію Герберському, про що свідчить дарчий напис.

У складі фонду особливо цінною із медичної точки зору є фундаментальна праця професора анатомії і засновника німецької хірургії Лоренца Гайстера (1683–1758) – «Laurentii Heisters Chirurgie: in welcher alles, was zur Wund-Artzney gehöret, nach der neuesten und besten Art» (Nurnberg, 1731), наукові дослідження якого домінували серед декількох поколінь студентів і слугували для навчання тисячам хірургів по всій Західній Європі. У «Хірургії» Гайстера висвітлено загальні принципи хірургії і техніки виконання найпоширеніших операцій. Книга містить 35 додатків із зображеннями хірургічних інструментів, перев'язувального матеріалу та механічних пристроїв, які використовувалися під час оперативних втручань.

Серед книг, що мають ознаки приналежності до колекції В. Д. Герберського, заслуговують на увагу друковані праці одного із найвідоміших учених-медиків XVIII–XIX ст., викладача анатомії та хірургії Базельського університету, засновника сучасної дерматології та найвідомішого наукового медичного письменника свого часу Йозефа Якоба Пленка (1735–1807). Книга «Doctrina de morbis oculorum» (Viennae, 1777) з описом основних захворювань і патологій людини, написана латиницею, являє собою компіляцію, проте отримала високу оцінку завдяки точності викладу інформації.

Французькомовні видання розділу «Хірургія» представлені працями Георга де ла Файє «Principes de Chirurgie» (Paris, 1797) («Принципи хірургії»), Антоніо Річчі «Instruction sur l'entretien des dents et des gencives» (Paris, 1816)

(«Інструкція з догляду за зубами і яснами»), «De l'Amputation a lambeau, ou Nouvelle methode d'amputer les membres» (Paris, 1756) («Нові методи ампутації кінцівок»), Л. Регнарта «Mémoire sur un nouveau moyen d'obturation des dents, et sur l'application de ce moyen dans plusieurs autres parties de l'art du dentiste» (Paris, 1818) («Застосування нового засобу для пломбування зубів»), Етьєна Бурде «Recherches et Observations sur toutes les parties de l'art du dentiste» (Paris, 1786) («Дослідження у галузі стоматології»), Жака Рене Дюваля «Le dentiste de la jeunesse, ou Moyens d'avoir les dents belles et bonnes; précédé des conseils des poètes anciens sur la conservation des dents» (Paris, 1805) («Стоматологія або основні поради як мати здорові зуби»).

В колекції налічується близько десятка друкованих творів англійських хірургів-офтальмологів початку ХІХ ст. В основному це книги, які висвітлюють питання, пов'язані із хворобами очей та порушенням функції зору, написані: Вільямом Адамсом «A treatise on artificial pupil...the morbid states of the eye» (London, 1819) («Трактат про штучну зіницю та хворобливі стани очей»), «Practical inquiry into the causes of the frequent failure of the operations of depression, and of the extraction of the cataract, as usually performed» («Дослідження невдалих післяопераційних станів після видалення катаракти») (London, 1817), Ендрю Сімпсоном «Observations on Hemeralopia or Nocturnal Blindness» (Glasgow, 1819) («Спостереження за гемералопією або нічною сліпотою»).

Серед англійської літератури слід виділити працю відомого англійського анатома і хірурга Джона Абернеті (1764–1831) «Surgical and physiological works» (London, 1820) («Хірургічні та фізіологічні доробки»), яка користувалася великою популярністю і ґрунтувалася на твердженні, що всі хвороби людини виникають у зв'язку із порушенням діяльності органів травлення та дисперсії. Основа вчення Дж. Абернеті – теорія збалансованого

харчування. Він створив власний рецепт бісквіта, який покращує процес травлення – «бісквіт Абернеті», активно його пропагуючи.

Доволі змістовно у колекції В. Д. Герберського репрезентований розділ «**Терапія та патологія**». Серед 55 книг там наявні досить цінні з точки зору медицини праці відомих європейських лікарів та медиків.

Частину книгозбірні становлять франкомовні видання, оскільки певний час Вікентій Герберський навчався у Парижі. Одним із його вчителів був відомий анатом, лікар, засновник клініко-анатомічного методу діагностики, член Медичної академії Франції, винахідник стетоскопа та розробник методу аускультативної – Рене Теофіль Гіацинт Лаеннек (1781–1826). Серед медичних друкованих робіт вирізняється книга («Про опосередковану аускультативну, або розпізнавання хвороб легень і серця, засноване на новому методі дослідження» («*De l'Auscultation médiate, ou Traité du diagnostic des maladies des poumons et du coeur, fondé principalement sur ce nouveau moyen d'exploration*» (Paris, 1819).

У своїй двотомній праці Лаеннек вперше подав детальну клініко-анатомічну картину пневмонії, бронхіту, бронхіальної астми, плевриту, перитоніту, цирозу печінки, аускультативних ознак аневризми аорти.

Почесне місце у фонді колекції В. Д. Герберського займають книги із **терапії** доктора медицини, професора Віленського університету та наукового керівника Вікентія Герберського – Йозефа Франка (1771–1842), відомого своїми дослідженнями у галузі терапії, засновника медичної клініки (амбулаторії) та служби невідкладної допомоги у Вільні. Фундаментальна наукова праця «*Praxeos medicae universae praeserta*» (Lipsiae, 1811) («Правила практичної медицини») упродовж багатьох років була настільною книгою для студентів, лікарів та медиків, енциклопедією із основ лікувальної справи. В колекції представлено її перше видання (1811–1824 pp.)

Особливо цінною є книга «*Therapeutice Specialis ad Febres Periodicas Perniciosas*» (Leodii, 1821) італійця Франческо Торті (1658–1741), професора

медицини університету Модени, який досліджував малярію. Книга ілюструє складну таксономію хвороби та методику її лікування за допомогою кори хінного дерева. Він був першим, хто систематично вивчав дію цинхона при лікуванні цього захворювання та детально описав його дію на організм людини.

Розділ «**Фармакологія**» (27 одиниць зберігання) включає літературу про дію лікарських засобів на організм людини, важливість знань якої нерозривно пов'язана зі всіма галузями медицини. Серед них виділяємо наукові праці Якоба Рейнгольда Шпільмана (1722–1783) – французького лікаря і хіміка: «*Institutiones Materiae Medicae Praelectionibus Academicis Accommodatae*» (Argentorati, 1774) та «*Syllabus Medicamentorum*» (Argentorati, 1777). На увагу заслуговують батотомник Стефана Франца Джеффроя «*Abhandlung von der Materia medica: oder, Von der Kenntniss, der Kraft, der Wahl, und dem Gebrauch einfacher Arzneymittel*» та двотомник Бассіано Кармінаті «*Igiene Terapeutica e Materia Medica del professore Carminati*» (Milano, 1813) про фізико-хімічні особливості та фармакологічні властивості ліків.

Справжньою цінністю розділу «**Загальна патологія**», серед невеликої кількості (8 одиниць зберігання), є стародрук відомого австрійського лікаря і просвітника, барона Герарда ван Світена (1700– 1772), засновника віденської «старої медичної школи», якого історик медицини М. Шойфет вніс до книги «100 видатних лікарів» – «*Commentaria in Hermanni Boerhaave Aphorismos, T. 2*» (Lugduni Batavorum, 1745) [5]. У книзі проаналізовано результати досліджень одного із найвидатніших лікарів XVIII ст., засновника так званої Лейденської школи Германа Бургаве про функціональні, біохімічні та функціональні зміни в органах людини, спричинені хворобою.

Окрасою фонду в галузі **анатомії** є книга відомого німецького педагога, професора, почесного члена Санкт-Петербурзької академії наук та члена Лондонського королівського товариства – Бернарда Зігфріда Альбінуса (1697–

1770) «De Sceleto Humano» (Leidae, 1762), яка, крім опису особливостей будови скелету людини, відома своїми гравюрами.

Хронологічні межі друкованих творів особової книгозбірні Вікентія Герберського включають книги XVII – початку XIX ст. Найдавнішою пам'яткою в колекції є праця відомого італійського лікаря і ботаніка Просперо Альпіні (1553–1617) – «Prosperi Alpini Marosticensis, Philosophi, et Medici in Gymnasio Patauino...» (Venetiis, 1601), вартість якій додають велика кількість фактів, точний опис рослин і велика чисельність гравюр. Однією з останніх придбаних книг у колекції професора можна вважати «Anatomie Pathologique...» (Paris, 1825), що є описом останніх досліджень Марі Франсуа Ксав'є Біша (1771–1802) – французького анатома, фізіолога і лікаря, основоположника гістології та патології.

У складі фонду наявні довідники з лікарської справи, яскравим зразком яких є «Nouveau dictionnaire de médecine, de chirurgie, de physique, de chimie et d'histoire naturelle, ou l'on trouve l'étymologie et l'explication des termes de ces sciences...» (Paris, 1806) («Оновлений словник із медицини, хірургії, фізики, хімії та природознавства із етимологічними поясненнями наукових термінів») Жозефа Капюрона (1767–1850) – французького лікаря-акушера. Ця праця, написана разом із Пером Ністеном, витримала 12 перевидань до 1865 р.

Серед незначної кількості художньої літератури виділяємо вірші Джона Гая «Fibles» (London, 1801) та Роберта Блумфілда «Famer's boy, a rural poem» (London, 1801), підписані особисто Вікентієм Герберським. Серед довідкової – Клода-Марі Гаттеля «Nouveau Dictionnaire De Poche Franzais-Espagnol» (Paris, 1806) та Луїса-П'єрі Сіппета «Elemens De La Langue Anglaise: ou Methode Pratique pour Apprendre Facilement Cette Lanque» (Lyon, 1815).

**Висновки.** Особова бібліотека Вікентія Даниловича Герберського репрезентує велику кількість медичної літератури і завдяки власницькому знаку була атрибутована та виокремлена серед колекцій Віленської медико-

хірургічної академії та Університету Святого Володимира. У своєму складі вона налічує 286 виявлених одиниць. Це книги, дисертації, монографії, фахові періодичні видання, медичні довідники, звіти, а також праці відомих європейських медиків. Саме закордонний період життя професора вплинув на мовне спрямування колекції, яка включає авторитетні іноземні видання німецькою, французькою, англійською, італійською, польською та латинською мовами. Непрофільна література майже відсутня у колекції і представлена поетичними творами, словниками та підручниками.

За власною системою розстановки фондів – це систематично-порядковані книги, згруповані в окремі тематичні відділи. Досить змістовно у колекції В. Д. Герберського представлені розділи: «Хірургія», «Терапія і патологія», «Фармакологія». Саме ці медичні напрями були пріоритетними і становили основу професійної та наукової діяльності професора.

З початком ХІХ ст. наукових відкриттів здійснено настільки багато, що їх важко детально відстежити. Результатами бурхливого розвитку медицини і біології в колекції є праці відомих європейських медиків та основоположників нових напрямків медицини: Г. Бартіша, Г. Й. Біра (офтальмологія), Л. Гайстера, (хірургія), Й. Франка (терапія), Й. Я. Пленка (дерматологія), Б. З. Альбінуса (анатомія), Г. Світена (патологія). Вони мали суттєвий вплив на розвиток основних напрямів медицини, систему підготовки лікарів, формування прогресивного наукового світогляду та підвищення рівня загальної професійної культури та медицину Нового часу в цілому. Можна стверджувати, що особова книжкова колекція Вікентія Герберського є не тільки цінним зібранням європейських медичних видань ХVІІ–ХІХ ст., важливим інформаційним ресурсом, а й унікальною історико-культурною пам'яткою. Ознайомитися з повним складом бібліотеки В. Д. Герберського можна на сторінці відділу, проглянувши склад колекцій «Віленська медико-хірургічна академія» та

Університет Святого Володимира «Роки». На книгах цієї бібліотеки додано до шифру колекції позначку «V. Н. ».

### Список використаних джерел та літератури

1. Алексеєнко М. В. Розпорошені книжкові колекції вузівських бібліотек: із досвіду дослідження і реконструкції. *Вісник Одеського Національного університету. Сер. Бібліотекарство, бібліографознавство, книгознавство*. 2014. Т. 19. Вип. 1. С. 47–58.
2. Колесник Е. А. Книжные коллекции Центральной научной библиотеки АН УССР. Киев: Наукова думка, 1988. 111 с.
3. Мяскова Т. Є. Провенієнції на книгах з історико-культурного фонду «ВМХА» НБУВ ім. В. І. Вернадського, як джерело з вивчення історії формування фонду. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2016. Вип. 20. С. 175–190.
4. Мяскова Т. Є. Бібліотека університету Св. Володимира: з історії комплектування (1834–1927 рр.). Київ: НАН України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, 2005. 184 с.
5. Шойфет М. С. 100 великих врачей. Москва: Вече, 2008. 528 с.
6. Wiadomosci krajowe. *Kuryer Litewski*. 1826. № 151. S. 1–2.
7. Herberski Wincenty Nerbut z Fulsztyna (1785–1826). *Wielka Encyklopedia powszechna ilustrowana*. Warszawa, 1901. Т. 27–28. S. 795.

### References

1. Aliksieienko, M. V. (2014). Rozporosheni knyzhkovi kolektsii vuzivskykh bibliotek: iz dosvidu doslidzhennia i rekonstruktsii [Scattered book collections of university libraries: from the experience of research and reconstruction]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Bibliotekoznavstvo, bibliohrafoznnavstvo, knyhoznnavstvo*, vol. 19. issue 1, pp. 47–58 [in Ukrainian].
2. Kolesnik, Ye. A. (1988). Knizhnyie kollektzii Tsentralnoy nauchnoi biblioteki AN USSR [Book collections of the Central Scientific Library of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR]. Kiev [in Russian].
3. Miaskova, T. Ye. (2016). Provenientsii na knykhakh z istoryko-kulturnoho fondu Vilenskaia Mediko-Khirurgicheskaia akademiia NBUV V. I. Vernadskoho, yak dzherelo z vyvchennia istorii formuvannia fondu [Provenances on books from the historical and cultural fund of the Vilna Medical and Surgical Academy of the V. I. Vernadsky National University of Medical Sciences, as a source for studying the history of the formation of the fund]. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy*, issue 20, pp. 175–190 [in Ukrainian].
4. Miaskova, T. Ye. (2005). Biblioteka universytetu Sv. Volodymyra: z istoriyi kompletuvannia (1834–1927) [Library to the University of St. Volodymyr: from the

history of completing (1834–1927 years)] Kyiv: NAN Ukrainy, Natsionalna biblioteka im. V. I. Vernadskoho [in Ukrainian].

5. Shoifet, M. S. (2008). 100 velikikh vrachey [100 great doctors]. Moskva: Veche [in Russian].

6. (1826). Wiadomosci krajowe. *Kuryer Litewski*, no. 151, pp. 1–2 [in Polish].

7. (1901). Herberski Wincenty Herburt z Fulsztyna (1785–1826). *Wielka Encyklopedia powszechna ilustrowana* – The Great Illustrated Universal Encyclopedia. Warszawa, vol. 27–28, p. 795 [in Polish].

**Рецензенти:**

*Т. М. Підгайна, к. і. н.;*

*Л. М. Татарчук, к. і. н.*

*Надійшла до редакції: 03.05.2023 р.*